INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI JARGONLARNING LINGVOMADANIY VA QIYOSIY TADQIQI

O‘rinov Rustambek Ravshanovich
Tillarni o‘qitish kafedrasi o‘qituvchisi
Farg‘ona viloyati pedagogik mahorat markazi
E-mail: urinov_rustambek@mail.ru
Tel.: +998936456688
https://doi.org/10.5281/zenodo.23230476

Annotatsiya

Ushbu maqolada ingliz va o‘zbek tillaridagi jargonlarning lingvomadaniy hamda qiyosiy xususiyatlari tadqiq etiladi. Jargonlarning shakllanish omillari, semantik xususiyatlari, qo‘llanish doiralari va muayyan ijtimoiy guruhlar bilan aloqasi tahlil qilinadi. Tadqiqotda ingliz va o‘zbek tillarida uchraydigan yoshlar, internet, kasbiy va kundalik so‘zlashuv jargonlari qiyosiy jihatdan ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, globalizatsiya, internet, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy madaniyatning jargonlarning rivojlanishiga ta’siri yoritiladi. Ingliz tilidagi ayrim jargonlarning o‘zbek tiliga o‘zlashishi, ularning fonetik, morfologik va semantik jihatdan moslashuvi misollar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari jargonlar nafaqat norasmiy kommunikatsiya vositasi, balki muayyan xalq va ijtimoiy guruhlarning mentaliteti, madaniy qadriyatlari, dunyoqarashi hamda kommunikativ ehtiyojlarini aks ettiruvchi lingvomadaniy hodisa ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: jargon, lingvomadaniyat, qiyosiy tilshunoslik, ijtimoiy guruh, ingliz tili, o‘zbek tili, yoshlar tili, internet tili, o‘zlashma, kommunikatsiya.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЖАРГОНОВ В АНГЛИЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ

Аннотация:

В данной статье исследуются лингвокультурные и сопоставительные особенности жаргонной лексики английского и узбекского языков. Анализируются факторы формирования жаргона, его семантические особенности, сферы употребления и связь с определёнными социальными группами. В исследовании сопоставляются молодёжный, интернет-жаргон, профессиональная и разговорная жаргонная лексика английского и узбекского языков. Особое внимание уделяется влиянию глобализации, интернета, социальных сетей и массовой культуры на развитие жаргонной лексики. На конкретных примерах рассматривается процесс проникновения отдельных английских жаргонизмов в узбекский язык, а также их фонетическая, морфологическая и семантическая адаптация. Результаты исследования показывают, что жаргон является не только средством неформальной коммуникации, но и важным лингвокультурным явлением, отражающим менталитет, культурные ценности, мировоззрение и коммуникативные потребности определённых социальных групп.

Ключевые слова: жаргон, лингвокультура, сопоставительное языкознание, социальная группа, английский язык, узбекский язык, молодёжная речь, интернет-язык, заимствование, коммуникация.

STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF JARGON IN THE ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES

Annotation:

This article examines the linguocultural and comparative features of slang in English and Uzbek. It analyzes the factors contributing to the formation of slang, its semantic characteristics, spheres of use, and relationship with particular social groups. The study provides a comparative analysis of youth slang, Internet slang, professional slang, and colloquial slang in English and Uzbek. Particular attention is paid to the influence of globalization, the Internet, social media, and popular culture on the development of slang vocabulary. The article also examines the process of borrowing certain English slang expressions into Uzbek and analyzes their phonetic, morphological, and semantic adaptation. The findings demonstrate that slang is not merely a means of informal communication but also an important linguocultural phenomenon reflecting the mentality, cultural values, worldview, and communicative needs of particular social groups.

Keywords: slang, linguoculture, comparative linguistics, social group, English, Uzbek, youth speech, Internet language, borrowing, communication.

KIRISH

Til jamiyatning ijtimoiy va madaniy hayoti bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan murakkab hodisadir. Jamiyatdagi turli ijtimoiy guruhlarning shakllanishi, ularning o‘zaro munosabatlari, kasbiy faoliyati, yosh xususiyatlari va madaniy ehtiyojlari tilda turli xil leksik qatlamlarning vujudga kelishiga sabab bo‘ladi. Ana shunday leksik qatlamlardan biri jargonlardir. Jargon muayyan ijtimoiy yoki kasbiy guruh vakillari tomonidan norasmiy muloqot jarayonida qo‘llanadigan, umumxalq tilidan ma’no, shakl yoki qo‘llanish doirasi jihatidan farqlanuvchi leksik birliklar majmuasidir. Jargonlar ko‘pincha yoshlar, talabalar, sportchilar, harbiylar, kompyuter texnologiyalari mutaxassislari, turli kasb egalari va boshqa ijtimoiy guruhlar nutqida uchraydi.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar davrida jargonlarning shakllanishi va tarqalish jarayoni sezilarli darajada tezlashdi. Ayniqsa, ingliz tili xalqaro aloqa, internet, biznes, fan-texnika va ommaviy madaniyatning asosiy tillaridan biri bo‘lgani sababli inglizcha jargonlarning boshqa tillarga kirib borishi kuchaymoqda. Bu jarayon o‘zbek tilida ham yaqqol namoyon bo‘lmoqda. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi ingliz va o‘zbek tillaridagi jargonlarni lingvomadaniy hamda qiyosiy jihatdan o‘rganish, ularning o‘xshash va farqli xususiyatlarini aniqlashdan iborat.

Tilshunoslikda jargon tushunchasi asosan ijtimoiy jihatdan chegaralangan leksik qatlamni ifodalash uchun ishlatiladi. Jargonlar umumxalq tilidan butunlay ajralgan alohida til emas, balki muayyan guruhning kommunikativ ehtiyojlari asosida shakllangan leksik birliklardir.

Jargonlarning muhim xususiyatlaridan biri ularning guruhiy identifikatsiya vazifasini bajarishidir. Ya'ni ma'lum jargonlardan foydalanish orqali shaxs o'zining ma'lum bir ijtimoiy guruhga mansubligini namoyish etadi.

Masalan, ingliz tilidagi bro, dude, cool, awesome, cringe, flex, vibe, ghosting, lit kabi birliklar turli norasmiy kommunikativ vaziyatlarda keng qo'llanadi. Ularning ayrimlari dastlab boshqa lug'aviy ma'noga ega bo'lgan bo'lsa-da, zamonaviy so'zlashuv va internet kommunikatsiyasi ta'sirida yangi ma'no kasb etgan.

O'zbek tilida esa zo'r, gap yo'q, bomba, top, kruto, brat, tema kabi birliklar norasmiy muloqotda uchraydi. Shuningdek, ingliz va boshqa tillardan o'zlashgan like bosmoq, post tashlamoq, story qo'ymoq, blok qilmoq, chatlashmoq kabi gibrid shakllar ham zamonaviy o'zbek nutqining ayrim qatlamlarida faol ishlatilmoqda.

INGLIZ TILIDAGI JARGONLARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI

Ingliz tilidagi jargonlarning shakllanishiga ingliz tilining xalqaro mavqei, ingliz-amerika ommaviy madaniyati, internet va ijtimoiy tarmoqlar katta ta'sir ko'rsatadi. Masalan, **cool** so'zi lug'aviy jihatdan "salqin" ma'nosini bildirsa-da, norasmiy nutqda "ajoyib", "zamonaviy", "yoqimli" ma'nolarida qo'llanadi. Bu holat so'zning semantik kengayishini ko'rsatadi.

Cringe zamonaviy internet madaniyatida keng tarqalgan jargonlardan biri bo'lib, noqulaylik yoki boshqa shaxsning xatti-harakatidan uyalish holatini ifodalash uchun ishlatiladi. **Ghosting** esa zamonaviy raqamli munosabatlar bilan bog'liq yangi tushunchani ifodalaydi. Ushbu birlik biror inson bilan hech qanday izoh bermasdan muloqotni to'satdan to'xtatish holatini anglatadi. **Flex** ko'pincha o'zining boyligi, yutug'i, tashqi ko'rinishi yoki ijtimoiy mavqeini namoyish qilish ma'nosida qo'llanadi.

Vibe so'zi esa muayyan joy, inson yoki vaziyatdan olinadigan umumiy hissiy taassurotni ifodalash uchun ishlatiladi. Mazkur birliklarning barchasi zamonaviy ingliz tilida nafaqat kommunikativ, balki kuchli madaniy va emotsional mazmunga ham ega.

O'ZBEK TILIDAGI JARGONLARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI

O'zbek tilidagi jargonlar milliy tilning ichki imkoniyatlari, so'zlashuv an'analari, yoshlar madaniyati, boshqa tillar bilan lingvistik aloqalar va zamonaviy texnologiyalarning rivojlanishi natijasida shakllanadi. O'zbek yoshlar nutqida zo'r, bomba, top, gap yo'q kabi birliklar ijobiy bahoni kuchaytirish uchun ishlatiladi. Ayrim hollarda rus tilidan o'zlashgan kruto, brat kabi birliklar ham norasmiy kommunikatsiyada uchraydi.

So'nggi yillarda internet va ijtimoiy tarmoqlar ta'sirida ingliz tilidan kirib kelayotgan jargonlar ham sezilarli darajada ko'paymoqda.

Masalan:

- like bosmoq;
- post tashlamoq;
- story qo'ymoq;
- blok qilmoq;
- ban qilmoq;
- chatlashmoq;

- prank qilmoq.

Ushbu birliklarda inglizcha leksik asos bilan o‘zbekcha grammatik vositalarning birikishi kuzatiladi. Masalan, chatlashmoq birligida inglizcha chat komponentiga o‘zbek tilidagi -lash va -moq elementlari qo‘shilgan. Bu holat o‘zbek tilining yangi ijtimoiy va kommunikativ sharoitlarga moslashuvchanligini ko‘rsatadi.

INGLIZ VA O‘ZBEK JARGONLARINING QIYOSIY TAHLILI

Ingliz va o‘zbek tillaridagi jargonlarni qiyoslash ularning bir qator umumiy va farqli jihatlarini aniqlash imkonini beradi.

Inglizcha jargon	O‘zbekcha yaqin ifoda	ma’nosi
Cool	zo‘r, gap yo‘q	ajoyib, yaxshi
Bro	brat, do‘stim	yaqin kishiga murojaat
Cringe	uyat, noqulay	noqulay yoki uyatli holat
Flex	maqtanmoq	o‘z imkoniyatini ko‘z-ko‘z qilish
ghosting	javobsiz qoldirish	muloqotni izohsiz to‘xtatish
Vibe	kayfiyat, muhit	hissiy taassurot
Lit	bomba, juda zo‘r	qizg‘in, juda yaxshi
DM	lichka, shaxsiy xabar	shaxsiy internet xabari

Jadvaldan ko‘rinadiki, ayrim inglizcha jargonlarga o‘zbek tilida semantik jihatdan yaqin birliklar mavjud. Biroq ular har doim ham to‘liq ekvivalent bo‘la olmaydi. Chunki jargonlarning mazmuni nafaqat lug‘aviy ma’noni, balki muayyan madaniy va pragmatik konnotatsiyani ham o‘z ichiga oladi. Masalan, bro va brat birliklari mazmunan yaqin bo‘lsa-da, ularning kelib chiqishi va madaniy fonida farq mavjud. Shuningdek, vibe tushunchasini o‘zbek tilidagi “kayfiyat” yoki “muhit” so‘zlari bilan to‘liq ifodalash har doim ham mumkin emas.

XULOSA

Ingliz va o‘zbek tillaridagi jargonlarning lingvomadaniy va qiyosiy tahlili shuni ko‘rsatadiki, jargonlar tilning doimiy rivojlanib boruvchi, ijtimoiy jihatdan faol qatlamlaridan biridir. Ular muayyan ijtimoiy guruhlarning kommunikativ ehtiyojlarini qondirish bilan birga, ushbu guruhlarning madaniy qarashlari, mentaliteti va ijtimoiy identifikatsiyasini ham ifodalaydi. Ingliz va o‘zbek tillaridagi jargonlarning umumiy jihati ularning norasmiy muloqotda faol qo‘llanishi, tez o‘zgarishi, emotsional-ekspressiv xususiyatga egaligi hamda muayyan ijtimoiy guruhlarni birlashtirishidir. Farqli jihatlar esa ularning shakllanish manbalari, milliy-madaniy konnotatsiyasi va boshqa tillar bilan o‘zaro ta’sirida namoyon bo‘ladi. Bugungi globallashuv sharoitida ingliz tilining o‘zbek tili jargonlariga ta’siri tobora kuchayib bormoqda. Ayniqsa, internet, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy madaniyat inglizcha jargonlarning o‘zbek tiliga kirib kelishida muhim omil bo‘lmoqda. Bunday birliklarning o‘zbek tiliga moslashishi natijasida yangi gibrid shakllar yuzaga kelmoqda. Shunday qilib, jargonlarni o‘rganish faqat leksikologik muammo emas, balki til, jamiyat va madaniyat o‘rtasidagi munosabatlarni ochib beruvchi muhim lingvomadaniy tadqiqot yo‘nalishidir. Ingliz va o‘zbek jargonlarini qiyosiy o‘rganish ikki til vakillarining kommunikativ xususiyatlarini, zamonaviy madaniy jarayonlarni va tillararo ta’sir mexanizmlarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Crystal, D. The Cambridge Encyclopedia of Language. Cambridge University Press.
2. Crystal, D. English as a Global Language. Cambridge University Press.
3. Wardhaugh, R. An Introduction to Sociolinguistics. Wiley-Blackwell.
4. Holmes, J. An Introduction to Sociolinguistics. Routledge.
5. Hudson, R. A. Sociolinguistics. Cambridge University Press.
6. Labov, W. Sociolinguistic Patterns. University of Pennsylvania Press.
7. Halliday, M. A. K. Language as Social Semiotic. Edward Arnold.
8. O‘zbek tilining izohli lug‘ati. Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
9. Jamolxonov, H. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. Toshkent.
10. Hojiyev, A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug‘ati. Toshkent.